

ด่วนที่สุด
ที่ ขร ๐๐๑๙.๒/ว ๒๕๖๗๔

ศาลากลางจังหวัดเชียงราย
ถนนแม่ฟ้าหลวง ขร ๕๗๑๐๐

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง การประเมินศักยภาพศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา”
รอบเดือนกันยายน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

เรียน นายอำเภอ ทุกอำเภอ (ยกเว้นอำเภอแม่ฟ้าหลวง)

อ้างถึง หนังสือจังหวัดเชียงราย ด่วนที่สุด ที่ ขร ๐๐๑๙.๒/ว ๓๑๓๖๙ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๗

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ฯ จำนวน ๑ ชุด
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘
๒. เกณฑ์การประเมินศักยภาพพื้นที่ต้นแบบฯ จำนวน ๑ ชุด

จังหวัดเชียงราย ได้ดำเนินการขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่
ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ถึงปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗
จำนวนทั้งสิ้น ๒๙๕ แห่ง ในพื้นที่ ๑๗ อำเภอ โดยดำเนินการภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนา
คุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” จำนวน ๘ แห่ง และโครงการพัฒนาหมู่บ้าน
เศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๒๘๗ แห่ง ตามแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิต
ตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา”

เพื่อให้การขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่
“โคก หนอง นา” เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงขอให้อำเภอมอบหมายสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ
ดำเนินการ ดังนี้

๑. ศึกษาแนวทางการประเมินศักยภาพศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่
ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ และเกณฑ์การประเมินศักยภาพพื้นที่ต้นแบบฯ
๒. กำหนดแผนการตรวจประเมินฯ และลงพื้นที่ดำเนินการประเมินศักยภาพศูนย์เรียนรู้
การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ในพื้นที่รับผิดชอบตามแบบที่กำหนด
๓. รายงานผลการประเมินศักยภาพศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่
ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” รอบเดือน กันยายน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ ให้แล้วเสร็จภายในวันที่
๒๐ กันยายน ๒๕๖๘ ผ่านระบบ Google Drive

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

(นางอำไพ บัวระดก)

พัฒนาการจังหวัด ปฏิบัติราชการแทน
ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
กลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน
โทร ๐ ๕๓๑๗ ๗๓๕๐

แนวทางการขับเคลื่อน
การพัฒนาศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา”
ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

กระทรวงมหาดไทย ได้มอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นหลักในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๙ และในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ กรมการพัฒนาชุมชน ได้ดำเนินการขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” จำนวนทั้งสิ้น ๔๑,๕๔๓ แห่ง ในพื้นที่ ๗๖ จังหวัด โดยดำเนินการภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” จำนวน ๒๕,๑๕๗ แห่ง แบ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ ระดับตำบล (CLM) จำนวน ๓๓๗ แห่ง และแหล่งเรียนรู้หรือจุดเรียนรู้ ระดับครัวเรือน (HLM) จำนวน ๒๔,๘๒๐ แห่ง และโครงการพัฒนาหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงที่มีกิจกรรมการพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือศูนย์เรียนรู้ทฤษฎีใหม่รูปแบบ “โคก หนอง นา” รวมจำนวน ๑๖,๓๘๖ แห่ง โดยปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ ดำเนินการ จำนวน ๑๑,๔๑๔ แห่ง ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ ดำเนินการ จำนวน ๓,๓๐๘ แห่ง ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ ดำเนินการ จำนวน ๓๓๔ แห่ง และปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ ดำเนินการ จำนวน ๗๓๐ แห่ง

เพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กรมการพัฒนาชุมชนได้จัดทำแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ ขึ้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” เป็นศูนย์เรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต และมีขีดความสามารถในการส่งเสริม การเรียนรู้ของประชาชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้อย่างเป็นรูปธรรม
๒. เพื่อสนับสนุนการขยายผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตสู่ประชาชนด้วยการน้อมนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงและหลักทฤษฎีใหม่
๓. เพื่อส่งเสริมการบูรณาการและการเชื่อมโยงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลัก ทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ในรูปแบบเครือข่าย

แนวทาง/วิธีการ/ขั้นตอนการดำเนินงาน

แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

๑. ทบทวน/ปรับปรุง หรือจัดตั้ง (กรณีที่ยังไม่มี) กลไกขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพ ชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ระดับต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่ในการออกแบบ และกำหนด แนวทางการดำเนินงาน การส่งเสริม สนับสนุน ให้คำปรึกษาแนะนำ กำกับ ติดตาม แก้ไขปัญหา ประเมินผล และรายงานการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการดำเนินงาน : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด/อำเภอ ดำเนินการดังนี้

๑) แสวงหาความร่วมมือการพัฒนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับกรอบความคิด “ก้าวต่อไป โลก หนอง นา พัฒนาชุมชน” จาก ๗ ภาคส่วน ในพื้นที่ ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคศาสนา ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคสื่อมวลชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนด้านการพัฒนาองค์ความรู้ การบริหารจัดการ การตลาด งบประมาณ และอื่น ๆ โดยให้พิจารณาจากบันทึกข้อตกลงความร่วมมือที่เกี่ยวข้องร่วมด้วยเป็นลำดับแรก เช่น ๑) บันทึกข้อตกลงความร่วมมือบทบาทในการเกื้อหนุนระหว่างวัดและชุมชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน ระหว่าง ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม กระทรวงมหาดไทย และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ๒) บันทึกความเข้าใจร่วมมือทางวิชาการ โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” ระหว่าง คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กรมการพัฒนาชุมชน และสมาคมศิษย์เก่าวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และ ๓) บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ระหว่าง กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กับ มูลนิธิรักษาดินรักษาน้ำ (Earth Safe Foundation) ที่ทำขึ้นเพื่อประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือเพื่อส่งเสริมการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีระบบเศรษฐกิจชุมชนมั่นคง และเพื่อพัฒนาครอบครัวพัฒนาให้สามารถผลิตพืชผลทางการเกษตรที่มีมาตรฐานในการเพาะปลูก

๒) แต่งตั้ง หรือทบทวน/ปรับปรุง (กรณีเคยมีการจัดตั้งมาก่อนแล้ว) คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ระดับจังหวัด/อำเภอ ที่ประกอบด้วยภาคีการพัฒนาในพื้นที่ทั้ง ๗ ภาคส่วน และที่เหมาะสม

๒. ประเมินศักยภาพศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” มาใช้ในการวิเคราะห์ความพร้อมและความสามารถในการเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักทฤษฎีใหม่

แนวทางการดำเนินงาน : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอดำเนินการร่วมกับกลไกขับเคลื่อนการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้ฯ ระดับอำเภอ ดำเนินการดังนี้

๑) ประเมินศักยภาพศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ตามแบบประเมินที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

๒) จัดระดับความพร้อมและความสามารถของศูนย์เรียนรู้ฯ ตามเกณฑ์การประเมิน (๓ ระดับ ได้แก่ ระดับ A : ต้นแบบศูนย์เรียนรู้ ระดับ B : เสริมสร้างสู่ต้นแบบ และ ระดับ C : ปรับตัวสู่การพัฒนา) วิเคราะห์ แยกแยะ ปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน หรือต่อยอดขยายผลการดำเนินงานเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีคุณภาพและมีชีวิต

เครื่องมือ : เกณฑ์การประเมินศักยภาพศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” กรมการพัฒนาชุมชน

๓. วิเคราะห์และจัดทำแผนการพัฒนาศักยภาพศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพปัญหา ความต้องการและความพร้อม เพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์การเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต มีคุณภาพ และขีดความสามารถในการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีได้อย่างเป็นรูปธรรม และเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีศักยภาพ และความสามารถขยายผลการปฏิบัติสู่พื้นที่โดยรอบ โดยคำนึงถึงโอกาสในการต่อยอดขยายผลและความคุ้มค่า

แนวทางการดำเนินงาน : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอร่วมกับกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ฯ ระดับอำเภอ และเจ้าของแปลง ร่วมกันกำหนดแนวทางและจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพศูนย์เรียนรู้ฯ ที่สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการ และความพร้อมของพื้นที่ โดยนำผลการประเมินศักยภาพศูนย์เรียนรู้ฯ มาพิจารณาประกอบกับกลยุทธ์การพัฒนา ดังนี้

กลยุทธ์การพัฒนา

๑) การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ : Place ดำเนินการภายใต้ ๓ หลักการ ประกอบด้วย

ซ่อม หมายถึง การซ่อมแซม ปรับปรุง องค์ประกอบทางกายภาพของศูนย์เรียนรู้ฯ ให้มีความสมบูรณ์ จัดระเบียบพื้นที่ให้เหมาะสมกับการเป็นแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ โคก หนอง นา คลองไส้ไก่ คันทนา ทองคำ ด้วยวิธีการขุด แต่ง เติม โดยผ่านกิจกรรมการเอามื้อสามัคคี หรือตามความเหมาะสม

เสริม หมายถึง การเติมเต็มองค์ประกอบทางกายภาพให้ศูนย์เรียนรู้ฯ มีศักยภาพและความพร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น

- ▶ ความรู้และนวัตกรรมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างคุ้มค่า เช่น การใช้พลังงานทดแทน
- ▶ ความร่มรื่น เช่น การแลกเปลี่ยนพันธุ์ไม้ สร้างความหลากหลาย
- ▶ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ เช่น การสร้างสื่อเรียนรู้ การจัดการถ่ายทอดความรู้ที่

สอดคล้องกับองค์ประกอบทางกายภาพของศูนย์เรียนรู้

สร้าง หมายถึง การจัดให้มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน (ขนาดเล็ก) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพแปลงพื้นที่ต้นแบบ เช่น ถนน เส้นทางเดิน ป้ายบอกทาง/แหล่งเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ โรงเรือน จุดพักผ่อน หรืออื่น ๆ

๒) การพัฒนากลไกและเครือข่าย : People ประกอบด้วย

ครูพาทำ หมายถึง การสร้างและพัฒนาครูพาทำให้เป็นวิทยากรมืออาชีพด้านการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

๑) พัฒนาผู้เข้าร่วมโครงการให้เป็นครูพาทำ เป็นผู้รู้ (GURU) ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนา พื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่ รูปแบบ โคก หนอง นา ที่มีศักยภาพ และเป็นตัวอย่างของการน้อมนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถี (ในความหมายนี้คือ เป็นส่งเสริม สนับสนุน ให้เกิด Brand Ambassadors โคก หนอง นา พัฒนาชุมชน)

๒) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดและสร้างสื่อการเรียนรู้

๓) สร้างเครือข่ายที่วิทยากร ครูกระบวนการ ครูกลไกกรรม ครูพาทำ

๔) ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมครูพาทำ เป็นผู้นำจิตอาสาพัฒนาชุมชน

คลัสเตอร์ (Cluster) หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวกันของเจ้าของแปลง ศูนย์เรียนรู้ฯ ที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะเดียวกันหรือเชื่อมโยง เพื่อให้เกิดการเกื้อหนุน ช่วยเหลือ เกื้อกูลและ ส่งเสริมกันและกัน ในลักษณะกลุ่มสนใจ กลุ่มกิจกรรม หรือกลุ่มที่มีปัญหาเฉพาะด้าน เช่น กลุ่มการผลิตทางการเกษตร อาชีพ กลุ่มผู้ปลูกพืชสมุนไพร กลุ่มผู้ปลูกกล้วย กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา หรือกลุ่มด้านการแปรรูป กลุ่มการตลาด หรือเครือข่ายครูพาทำที่มีความเชี่ยวชาญด้านเดียวกัน เป็นต้น

เยาวชน คน “โคก หนอง นา” (Start Up) หมายถึง การสร้างเยาวชนคนสายพันธุ์ใหม่สืบทอดแนวคิด และภูมิปัญญา ในการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ในรูปแบบ โคก หนอง นา โดยการ

๑) ค้นหาเยาวชน กลุ่มคนวัยรุ่น ที่มีความสนใจ ชื่นชอบและ/หรือเข้าใจการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักทฤษฎีใหม่ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต

๒) บ่มเพาะเยาวชน คน “โคก หนอง นา” เป็นผู้นำสายพันธุ์ใหม่ นำการเปลี่ยนแปลงและ สืบทอด/สืบสานภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น

๓) สร้างเครือข่ายทีมเยาวชน คน “โคก หนอง นา” แลกเปลี่ยนเรียนรู้และต่อยอดขยายผล

๓) การพัฒนาผลผลิตและผลิตภัณฑ์ : Product ประกอบด้วย

ผลผลิตปลอดภัย หมายถึง การสร้างความมั่นคงทางอาหารเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน โดยการ

- ▶ สร้างเกษตรปลอดภัย/เกษตรอินทรีย์
- ▶ สร้างกระแส “โคก หนอง นา แหล่งอาหารเพื่อสุขภาพ เสริมสร้างภูมิคุ้มกัน”

ออมและแบ่งปัน หมายถึง การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน โดยการ

- ▶ ส่งเสริมธนาคารเมล็ดพันธุ์ ธนาคารผลผลิต
- ▶ ส่งเสริมการออม หรือจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต การรณรงค์เพิ่มสมาชิก

และเพิ่มเงินสัจจะ

- ▶ ส่งเสริมการแบ่งปันกันเอง/ครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง เช่น ผลผลิต เมล็ดพันธุ์

แปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง การเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน โดยการ

- ▶ ส่งเสริม ๑ พื้นที่ครัวเรือนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (HLM) ให้มี ๑ ผลผลิต สู้ตลาด
- ▶ ส่งเสริม ๑ พื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (CLM) ให้มี ๑ ผลิตภัณฑ์ OTOP
- ▶ ส่งเสริมการอนุรักษ์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้อาหารพื้นถิ่น
- ▶ สร้างคลัสเตอร์ หรือเครือข่ายผลผลิต แปรรูป และการตลาด

๔) การส่งเสริมการตลาด : Promotion หมายถึง การส่งเสริมการตลาดและจัดจำหน่าย ผลผลิตและ ผลิตภัณฑ์ในศูนย์เรียนรู้ฯ และพื้นที่ใกล้เคียง ใน ๓ ระดับ ได้แก่

ระดับชุมชน ได้แก่ การส่งเสริมการตลาดในรูปแบบ ตลาดนัดชุมชน รถพุ่มพวง ตลาดในแปลง พื้นที่ต้นแบบ ร้านค้าชุมชน ร้านจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ด ช่องทางค้าขายออนไลน์อย่างง่าย เช่น กลุ่มไลน์ขายของชุมชน ไรเดอร์ชุมชน และตลาดเชิงสร้างสรรค์เชื่อมโยงชุมชนท่องเที่ยว หรือวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ เป็นต้น

ระดับจังหวัด ได้แก่ การส่งเสริมการตลาดในรูปแบบตลาดนอกชุมชน เชื่อมโยง OTOP Trader บริษัท ประชากรรักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด/เครือข่าย OTOP ระดับจังหวัด ตลาดขายส่ง ผลผลิต “โคก หนอง นา” ตลาด ๔ ร หรือ “โคก หนอง นา” ออนไลน์ เป็นต้น

ระดับประเทศ ได้แก่ การส่งเสริมการตลาดในรูปแบบเชื่อมโยง OTOP Trader ประเทศไทย บริษัท ประชากรรักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด เครือข่าย OTOP ระดับภาค/ระดับประเทศ มูลนิธิรักษาดินรักษาน้ำ (Earth Safe Foundation) : มาตรฐานอินทรีย์วิถีไทย (Earth Safe Standard) ตลาดออนไลน์ และ E - commerce เป็นต้น

๕) ขยายผลและเผยแพร่ : Pass on Perfect หมายถึง การขยายผลการดำเนินงานและการเสริมสร้างการรับรู้ให้เกิดผลเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณะในวงกว้าง โดยการ

ถอดบทเรียน หมายถึง ดำเนินการค้นหา Best Practice ความสำเร็จของพื้นที่ต้นแบบ สังเคราะห์องค์ความรู้ด้วยกระบวนการถอดบทเรียนและเพื่อนำเผยแพร่สู่สาธารณะ

เผยแพร่ หมายถึง การนำองค์ความรู้ Best Practice เผยแพร่สู่สาธารณะด้วยช่องทางและรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสม ทันสมัย น่าสนใจ เช่น เอกสาร การจัดเวทีเสวนา การจัดนิทรรศการ การจัดตลาดนัดความรู้ หรือเว็บไซต์ หรือเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

ขยายผล หมายถึง ศูนย์เรียนรู้ฯ มีส่วนร่วมในการต่อยอดขยายผลกิจกรรมการพัฒนาอื่น เช่น การสร้างสัมมาชีพชุมชน สนับสนุนกิจกรรมสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี และขยายผลสู่ครัวเรือนหมู่บ้านที่ตั้งโดยรอบพื้นที่ต้นแบบ โดยดำเนินการร่วมกับเครือข่ายทีมครุพาทำในรูปแบบจิตอาสาพัฒนาชุมชน

๔. พัฒนาศักยภาพศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ตามแนวทางและแผนปฏิบัติการที่กำหนด

แนวทางการดำเนินงาน : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอร่วมกับกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ฯ ระดับอำเภอ และเจ้าของแปลง ดำเนินการ ดังนี้

๑) พัฒนาศูนย์เรียนรู้ฯ ตามแผนปฏิบัติการที่กำหนด โดยบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อการส่งเสริม สนับสนุน ขยายผลและต่อยอดให้การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบเป้าหมายบรรลุวัตถุประสงค์

๒) สนับสนุนการขยายผลการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่ครัวเรือนโดยรอบศูนย์เรียนรู้ฯ อย่างน้อย ๑๐ ครัวเรือน/แห่ง ด้วยการส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร การเลี้ยงสัตว์ การบริหารจัดการขยะ การจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อน การทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน

๕. กำกับ ติดตาม ให้คำปรึกษาแนะนำ แก้ไขปัญหาและถอดบทเรียนความสำเร็จการขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา”

แนวทางการดำเนินงาน : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด/อำเภอ ร่วมกับกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ฯ ระดับอำเภอ/จังหวัด ดำเนินการดังนี้

๑) กำกับ ติดตาม สนับสนุน และให้คำปรึกษาแนะนำการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ฯ อย่างต่อเนื่องและเป็นระยะ โดยดำเนินการได้ในรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม เช่น การลงพื้นที่ หรือจัดทำระบบรายงานออนไลน์

๒) ค้นหาและถอดบทเรียนความสำเร็จ (Best Practice) ศูนย์เรียนรู้ฯ ที่มีศักยภาพและความสามารถในการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ได้อย่างเป็นรูปธรรม และขยายผลการปฏิบัติสู่พื้นที่โดยรอบ

๓) ยกย่องเชิดชูเกียรติและเผยแพร่ศูนย์เรียนรู้ฯ ที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่นและเป็นตัวอย่างได้

๖. ประเมินผล สรุปและรายงานผลการดำเนินงาน

แนวทางการดำเนินงาน :

๑) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด/อำเภอ ร่วมกับกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ฯ ระดับอำเภอ/จังหวัด ประเมินผล สรุปและรายงานผลการดำเนินงาน

๒) กรมการพัฒนาชุมชน (ส่วนกลาง) วิเคราะห์ผลการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ในภาพรวม เพื่อประเมินผลการดำเนินงานและกำหนดแนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดต่อไป

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย

๑. ผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”

๒. ผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ปิงปประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗

พื้นที่ดำเนินการ

ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” จำนวน ๔๑,๕๔๓ แห่ง ใน ๗๖ จังหวัด

ประกอบด้วย

๑. ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”

๒. ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ภายใต้โครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ปิงปประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ – ๒๕๖๗

หน่วยดำเนินการ

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด/สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ

ระยะเวลาดำเนินการ

ตุลาคม ๒๕๖๗ - กันยายน ๒๕๖๘

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. มีศูนย์เรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต และมีขีดความสามารถในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ประชาชนในชุมชน เป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบที่มีศักยภาพและความสามารถในการขยายผลการปฏิบัติสู่พื้นที่โดยรอบ

๒. มีการบูรณาการและการเชื่อมโยงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ในรูปแบบเครือข่าย

ตัวชี้วัด

เชิงปริมาณ จำนวนศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ที่ได้รับการพัฒนาและยกระดับให้มีขีดความสามารถในการเป็นศูนย์เรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต

เชิงคุณภาพ ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” มีความสามารถในการขยายผลการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติให้แก่ประชาชนในชุมชนและผู้สนใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

ที่	ขั้นตอนการดำเนินงาน	ระยะเวลา	หน่วยดำเนินการ
๑	ทบทวน/ปรับปรุงหรือจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา”	พ.ย. - ธ.ค. ๒๕๖๗	สพจ./สพอ.
๒	ประเมินศักยภาพศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” (รอบเดือนกันยายน ๒๕๖๘)	๑ - ๓๐ ก.ย. ๒๕๖๘	สพจ./สพอ.
๓	วิเคราะห์และจัดทำแผนการพัฒนาศักยภาพศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับปัญหา ความต้องการ และความพร้อม * สอดคล้องกลยุทธ์พัฒนา ๕P (Place, People, Product, Promotion, Pass on Perfect)	ธ.ค. ๒๕๖๗	สพจ./สพอ.
๔	พัฒนาศักยภาพศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ตามแนวทางและแผนปฏิบัติการที่กำหนด	ม.ค. - ส.ค. ๒๕๖๘	สพจ./สพอ.
๕	กำกับ ติดตาม ให้คำปรึกษา แนะนำ และถอดบทเรียนความสำเร็จ	ม.ค. - ก.ย. ๒๕๖๘	สพจ./สพอ./ ส่วนกลาง
๖	ประเมินผล สรุปและรายงานผลการดำเนินงาน	ก.ย. ๒๕๖๘	สพจ./สพอ./ ส่วนกลาง

เกณฑ์การประเมินศักยภาพ
พื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” กรมการพัฒนาชุมชน
ฉบับปรับปรุง

ประกอบด้วย องค์ประกอบ ๕ ด้าน ๒๐ ตัวชี้วัด ๑๐๐ คะแนน

องค์ประกอบ	จำนวนตัวชี้วัด	คะแนน
ด้านที่ ๑ สถานที่ : Place	๖	๓๐
ด้านที่ ๒ วิทยาการ : People	๕	๒๕
ด้านที่ ๓ ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ : Product	๔	๒๐
ด้านที่ ๔ การตลาดและการประชาสัมพันธ์ : Promotion	๓	๑๕
ด้านที่ ๕ การบริหารจัดการ	๒	๑๐
รวม	๒๐	๑๐๐

หลักการประเมิน

พิจารณาจากสภาพพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” เชิงประจักษ์ และสอบถาม/สัมภาษณ์ เจ้าของแปลงและ/หรือผู้เกี่ยวข้อง โดยผู้ประเมินให้คะแนนในแต่ละข้อเป็น ๓ ระดับ คือ ๐ คะแนน ๓ คะแนน และ ๕ คะแนน (ต้องเป็นคะแนนจำนวนเต็ม)

การลงคะแนน

ผู้ประเมินจะต้องประชุมพิจารณาให้คะแนนแต่ละข้อ โดยมีมติร่วมกันเป็นเอกฉันท์ หากมีความเห็นไม่ตรงกัน ให้ยึดเสียงส่วนใหญ่

ผู้ประเมิน หมายถึง เจ้าของแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ และคณะทำงานกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ในพื้นที่ (อำเภอ/ตำบล) ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นทีมประเมิน

การคิดคะแนน

นำคะแนนในแต่ละข้อมารวมกัน

การผ่านเกณฑ์ประเมิน

พื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน คือ พื้นที่ต้นแบบฯ ที่ได้คะแนนรวม ร้อยละ ๖๐ ขึ้นไป โดยมีระดับผ่านเกณฑ์ ๓ ระดับ ดังนี้

ระดับ A ต้นแบบศูนย์เรียนรู้	ค่าคะแนน	๘๑ - ๑๐๐ คะแนน
ระดับ B สร้างเสริมสู่ต้นแบบ	ค่าคะแนน	๖๑ - ๘๐ คะแนน
ระดับ C ปรับตัวสู่การพัฒนา	ค่าคะแนน	น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๖๐ คะแนน

เกณฑ์การประเมินศักยภาพ
พื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” กรมการพัฒนาชุมชน
 (ฉบับปรับปรุง)

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นที่ต้นแบบฯ

๑. ประเภทพื้นที่
- พื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Community Lab Model for Quality of Life : CLM) ระดับตำบล
 - พื้นที่ครัวเรือนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Household Lab Model for Quality of Life : HLM) ระดับครัวเรือน
 - ศูนย์เรียนรู้ทฤษฎีใหม่รูปแบบ “โคก หนอง นา” ภายใต้โครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
๒. ชื่อ - สกุล เจ้าของแปลง บ้านเลขที่ หมู่ที่ หมู่บ้าน.....
 ตำบล อำเภอ จังหวัด โทรศัพท์.....
 วัน/เดือน/ปี ที่ประเมิน คะแนนที่ได้ ระดับการประเมินที่ได้

ส่วนที่ ๒ เกณฑ์การประเมิน

ประกอบด้วย องค์ประกอบ ๕ ด้าน ๒๐ ตัวชี้วัด ๑๐๐ คะแนน

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ค่าคะแนน	คะแนนที่ได้	บันทึกข้อสังเกตที่พบจากการประเมิน
ด้านที่ ๑ สถานที่ : Place (๓๐ คะแนน)	๑. พื้นที่ “โคก” ที่มีการปลูกป่า ๓ อย่าง ให้ประโยชน์ ๔ อย่าง ปลูกไม้ ๕ ระดับ และการทำตามหลักสิทธิตามธรรมชาติ เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน ๐ คะแนน = ไม่มีพื้นที่ “โคก” ๓ คะแนน = มีพื้นที่ “โคก” ที่มีการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ปลูกไม้ ๕ ระดับ และทำตามหลักสิทธิตามธรรมชาติ แต่ยังไม่ครบถ้วน หรือยังไม่สามารถแสดงให้เห็นผลได้อย่างชัดเจน ต้องหรือควรมีการปรับปรุง ซ่อมแซมเสริมหรือเพิ่มเติม ให้มีสภาพที่เหมาะสม ๕ คะแนน = มีพื้นที่ “โคก” ที่มีป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง มีไม้ ๕ ระดับ และทำตามหลักสิทธิตามธรรมชาติ ในสภาพสมบูรณ์ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และเอื้อต่อการเรียนรู้	๕		ให้ผู้ประเมินระบุสิ่งที่พบเห็นจากสภาพพื้นที่ โดยรายละเอียดเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ และจัดทำแผนการศักยภาพพื้นที่ต้นแบบฯ และ/หรือ แผนภาพถ่าย

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ค่าคะแนน	คะแนนที่ได้	บันทึกข้อสังเกตที่พบจากการประเมิน
	<p>๒. พื้นที่ “หนอง” ที่สามารถเก็บน้ำเพียงพอต่อการใช้ตลอดปี มีการเลี้ยงสัตว์น้ำ มีคลองไส้ไก่ และหลุมขมนครก</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีพื้นที่ “หนอง” ๓ คะแนน = มีพื้นที่ “หนอง” ที่สามารถในการเก็บน้ำได้น้อย/ชั่วคราว หรือไม่สามารถเก็บน้ำได้ สภาพคลองไส้ไก่ หลุมขมนครก ไม่สมบูรณ์หรือไม่อยู่ในสภาพที่เกิดประโยชน์ หรือไม่มี ต้องหรือควรปรับปรุง ซ่อมแซม เสริมหรือเพิ่มเติม ให้มีสภาพที่เหมาะสม ๕ คะแนน = มีพื้นที่ “หนอง” ที่สามารถเก็บน้ำเพียงพอต่อการใช้ตลอดปี มีการเลี้ยงสัตว์น้ำ มีคลองไส้ไก่ และหลุมขมนครก ในสภาพสมบูรณ์ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และเอื้อต่อการเรียนรู้ <p>๓. พื้นที่ “นา” มีการปลูกข้าว มีการใช้ประโยชน์หลังเก็บเกี่ยว (ปลูกพืช) และมี การสร้างคันนาทองคำ</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีพื้นที่ “นา” ๓ คะแนน = มีพื้นที่ “นา” แต่ไม่มีการปลูกข้าว หรือมีการปลูกข้าวแต่ไม่มีการใช้ประโยชน์หลังเก็บเกี่ยว (ปลูกพืช) และมีการสร้างคันนาทองคำแต่ไม่เหมาะสมหรือไม่มี หรือเสียหายจากเหตุต่าง ๆ ต้องหรือควรปรับปรุง ซ่อมแซม เสริมหรือเพิ่มเติม ให้มีสภาพที่เหมาะสม ๕ คะแนน = มีพื้นที่ “นา” ที่มีการปลูกข้าวและมีการใช้ประโยชน์หลังเก็บเกี่ยว (ปลูกพืช) และมีการสร้างคันนาทองคำ ในสภาพสมบูรณ์ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และเอื้อต่อการเรียนรู้ <p>๔. พื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Community Lab Model for Quality of Life : CLM) ระดับตำบล และพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบ การพัฒนาคุณภาพชีวิต (Household Lab Model for Quality of Life :</p>	๕		
		๕		

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ค่า คะแนน	คะแนน ที่ได้	บันทึกข้อสังเกตที่พบจากการประเมิน
	<p>HLM ระดับครัวเรือน เป็นแหล่งเรียนรู้ตามที่กำหนดในแต่ละพื้นที่ สามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และพร้อมให้บริการเรียนรู้ ทั้งผู้ถ่ายทอด สื่อการเรียนรู้ และวัสดุสาธิต และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ๐ คะแนน = พื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบฯ (CLM) ไม่มีฐานเรียนรู้ (๙ ฐาน) และพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบฯ (HLM) ไม่มีจุดเรียนรู้ตามหลักกิจกรรมธรรมชาติในพื้นที่ ๓ คะแนน = พื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบฯ (CLM) มีฐานเรียนรู้ แต่ไม่มีความพร้อมในการเสริมสร้างการเรียนรู้ หรือมีฐานเรียนรู้ ไม่ครบ ๙ ฐาน และพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบฯ (HLM) มีจุดเรียนรู้ แต่ไม่มีความพร้อมในการเสริมสร้างการเรียนรู้ ต้องหรือควรปรับปรุง ซ่อมแซม เสริมหรือเพิ่มเติม ให้สามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๕ คะแนน = พื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบฯ (CLM) และพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบฯ (HLM) มีความสามารถในการเสริมสร้างการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ และพร้อมให้บริการเรียนรู้ ทั้งผู้ถ่ายทอด สื่อการเรียนรู้ และวัสดุสาธิต และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 			
	<p>๕. มีการนำความรู้ใหม่ เทคโนโลยี หรือนวัตกรรม มาใช้ในการพัฒนาพื้นที่</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ๐ คะแนน = ไม่มีการนำความรู้ใหม่ เทคโนโลยี หรือนวัตกรรม มาใช้ในการพัฒนาพื้นที่ ๓ คะแนน = มีการนำความรู้ใหม่ เทคโนโลยี หรือนวัตกรรม เช่น ระบบ IT การใช้พลังงานทดแทน หรืออื่น ๆ มาใช้ในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือบางส่วน โดยสามารถเสริมสร้างหรือเพิ่มเติมได้อีก ๕ คะแนน = มีการนำความรู้ใหม่ เทคโนโลยี หรือนวัตกรรม เช่น ระบบ IT การใช้พลังงานทดแทน หรืออื่น ๆ มาใช้ในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นำไปสู่การเสริมสร้างการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และชัดเจน 	๕		

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ค่าคะแนน	คะแนนที่ได้	บันทึกข้อสังเกตที่พบจากผลการประเมิน
	<p>๖. มีการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมศูนย์เรียนรู้ ภูมิทัศน์ ป้ายชื่อศูนย์เรียนรู้ ป้ายฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ป้ายบอกทาง และเส้นทางเดินที่น่าสนใจและเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมศูนย์เรียนรู้ ภูมิทัศน์ ป้ายชื่อศูนย์เรียนรู้ ป้ายฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ป้ายบอกทาง และเส้นทางเดิน ๓ คะแนน = มีการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมศูนย์เรียนรู้ ภูมิทัศน์ ป้ายชื่อศูนย์เรียนรู้ ป้ายฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ป้ายบอกทาง และเส้นทางเดิน ต้องพร้อมควรปรับปรุง ซ่อมแซม เพื่อให้มีสภาพสมบูรณ์ และพร้อมให้บริการ ๕ คะแนน = มีการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมศูนย์เรียนรู้ ภูมิทัศน์ ป้ายชื่อศูนย์เรียนรู้ ป้ายฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ป้ายบอกทาง และเส้นทางเดินที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ และพร้อมให้บริการ 	๕		
<p>ด้านที่ ๒ วิทยากร : People (๒๕ คะแนน)</p>	<p>๑. มีครูพาทา หรือวิทยากรประจำฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีครูพาทา หรือวิทยากรประจำฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ ๓ คะแนน = มีครูพาทา หรือวิทยากรประจำฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ไม่ครบทุกฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ๕ คะแนน = มีครูพาทา หรือวิทยากรประจำฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ และพร้อมให้บริการ <p>๒. ครูพาทา หรือวิทยากรประจำฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ มีความรู้ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และจัดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ พร้อมให้บริการอย่างมืออาชีพ</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ครูพาทา หรือวิทยากรประจำฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ ไม่มีความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ 	๕		

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ค่าคะแนน	คะแนนที่ได้	บันทึกข้อสังเกตที่พบจากผลการประเมิน
	<p>๓ คะแนน = ครูพาทำ หรือวิทยากรประจำฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ มีความสามารถในการถ่ายทอดและจัดการเรียนรู้ ได้รับการพัฒนาเพิ่มทักษะการถ่ายทอดและจัดการเรียนรู้</p> <p>๕ คะแนน = ครูพาทำ หรือวิทยากรประจำฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และจัดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ</p>			
	<p>๓. ครูพาทำ หรือวิทยากรประจำฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ สามารถจัดทำสื่อประกอบการถ่ายทอด และแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสม</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <p>๐ คะแนน = ครูพาทำ หรือวิทยากรประจำฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ ไม่มีความสามารถจัดทำสื่อประกอบการถ่ายทอด และแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสม</p> <p>๓ คะแนน = ครูพาทำ หรือวิทยากรประจำฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ สามารถจัดทำสื่อประกอบการถ่ายทอด และแผนการเรียนรู้ได้น้อยหรือได้บ้าง ต้องหรือควรได้รับการพัฒนา</p> <p>๕ คะแนน = ครูพาทำ หรือวิทยากรประจำฐานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ สามารถจัดทำสื่อประกอบการถ่ายทอด และจัดทำแผนการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม</p>	๕		
	<p>๔. ฐานการเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ มีสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสร้างเสริมการเรียนรู้ได้จริงและเหมาะสม</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <p>๐ คะแนน = ฐานการเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ ไม่มีสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม</p> <p>๓ คะแนน = ฐานการเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ มีสื่อการเรียนรู้บางส่วน ต้องหรือควรปรับปรุง เพื่อให้มีความเหมาะสมต่อการส่งเสริมการเรียนรู้และสภาพพื้นที่</p>	๕		

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ค่า คะแนน	คะแนน ที่ได้	วันที่ข้อสังเกตที่พบจากการประเมิน
	<p>๕ คะแนน = สถานการณ์เรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ มีสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้ได้จริงและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของผู้รับบริการ</p> <p>๕. มีเครือข่ายครูพาท่า หรือวิทยากรประจำสถานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ ในระดับชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง ครอบคลุมทุกด้านการเรียนรู้ที่จำเป็น (สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และบริบทชุมชน) และมีการเชื่อมโยง ๗ ภาคีการพัฒนา</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีเครือข่ายครูพาท่า หรือวิทยากรประจำสถานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ ในระดับชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง ๓ คะแนน = มีเครือข่ายครูพาท่า หรือวิทยากรประจำสถานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ ในระดับชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง แต่ไม่ครอบคลุมทุกด้านการเรียนรู้ที่จำเป็น (สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และบริบทชุมชน) ๕ คะแนน = มีเครือข่ายครูพาท่า หรือวิทยากรประจำสถานเรียนรู้/จุดเรียนรู้ ในพื้นที่ต้นแบบฯ ในระดับชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง ครอบคลุมทุกด้านการเรียนรู้ที่จำเป็น (สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และบริบทชุมชน) และเชื่อมโยง ๗ ภาคีการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม 	๕		
<p>ด้านที่ ๓ ผลผลิตและ ผลิตภัณฑ์ : Product (๒๐ คะแนน)</p>	<p>๑. มีผลผลิตพึ่งพาตนเองได้ โดยมีความมั่นคงทางอาหาร และผลผลิตมีความปลอดภัย</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีผลผลิตที่เกิดจากแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ ตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ๓ คะแนน = มีผลผลิตที่เกิดจากแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ บ้าง แต่ผลผลิตหรือการผลิตยังไม่มีความหลากหลาย ไม่สอดคล้องตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบฯ ในรูปแบบ “โคก หนอง นา” ต้องหรือควรปรับปรุง ช่อมแซม เสริม 	๕		

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ค่าคะแนน	คะแนนที่ได้	บันทึกข้อสังเกตที่พบจากการประเมิน
	<p>หรือเพิ่มเติมผลผลิตในแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ ให้หลากหลาย เหมาะสม และสอดคล้องกับศักยภาพของแปลง</p> <p>๕ คะแนน = มีผลผลิตที่เกิดจากแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ ตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” หลากหลาย ต่อเนื่อง และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่</p> <p>๒. มีการปรับปรุงผลผลิตจากแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ และมีการจัดจำหน่ายผลผลิตในตลาดต่าง ๆ</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีการแปรรูปผลผลิตที่ได้จากแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ ๓ คะแนน = มีการแปรรูปผลผลิตที่ได้จากแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ และการจัดจำหน่ายผลผลิตในตลาดต่าง ๆ ไม่ต่อเนื่อง ๕ คะแนน = มีการแปรรูปผลผลิตที่ได้จากแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ และการจัดจำหน่ายผลผลิตในตลาดต่าง ๆ สม่ำเสมอ ต่อเนื่อง และเกิดรายได้เพิ่ม <p>๓. มีการออมและการแบ่งปัน เช่น การออมเมล็ดพันธุ์ การออมผลผลิต อาทิ ข้าว ไข่ และพันธุ์ไม้ การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ฯ หรือการแบ่งปันอาหาร หรือเมล็ดพันธุ์ให้กลุ่มเงาบาง ครัวเรือนยากจน เป็นต้น</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีกิจกรรมด้านการออมและการแบ่งปันของแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ กับเครือข่ายพื้นที่ต้นแบบฯ และชุมชน ๓ คะแนน = มีกิจกรรมด้านการออมและการแบ่งปันของแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ กับเครือข่ายพื้นที่ต้นแบบฯ และชุมชน แต่ไม่หลากหลาย ไม่ต่อเนื่อง ๕ คะแนน = มีกิจกรรมด้านการออมและการแบ่งปันของแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ กับเครือข่ายพื้นที่ต้นแบบฯ และชุมชนในรูปแบบหลากหลาย ต่อเนื่อง สามารถกระจายในครัวเรือน รวมถึงการส่งเสริมการออมอย่างเป็นรูปธรรม 	๕		

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ค่าคะแนน	คะแนนที่ได้	บันทึกข้อสังเกตที่พบจากการประเมิน
	<p>๔. มีการรวมกลุ่มสนใจ กลุ่มกิจกรรม หรือกลุ่มที่มีปัญหาเฉพาะด้าน ในลักษณะคลัสเตอร์ (Cluster) เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เชื่อมโยงและร่วมกัน พัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีการรวมกลุ่มสนใจ ๓ คะแนน = มีการรวมกลุ่มสนใจ แต่ยังไม่เป็นกิจจะลักษณะหรือเป็นทางการ ๕ คะแนน = มีการรวมกลุ่มสนใจ ที่มีการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน อย่างเป็นกิจจะลักษณะหรือเป็นทางการ และมีผลการดำเนินงานเป็นรูปธรรม 	๕		
<p>ด้านที่ ๔ การตลาด และการประชาสัมพันธ์</p> <p>: Promotion</p> <p>(๑๕ คะแนน)</p>	<p>๑. มีช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์จากแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ ในชุมชน เช่น ตลาดในแปลง รถพุ่มพวง/รถเร่รถชุมชน เช่น ตลาดระดับ อำเภอ/จังหวัด หรือตลาดออนไลน์</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์จากแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ ๓ คะแนน = มีช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์จากแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ เฉพาะในชุมชน ๕ คะแนน = มีช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์จากแปลงพื้นที่ต้นแบบฯ ทั้งในชุมชน นอกชุมชน และตลาดออนไลน์ 	๕		
	<p>๒. มีการตลาดที่เชื่อมโยงเครือข่าย OTOP และ/หรือ บริษัท ประชากรู้รักสามัคคี จังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีการตลาดที่เชื่อมโยงเครือข่าย OTOP และ/หรือ บริษัท ประชากรู้รักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด 	๕		

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ค่าคะแนน	คะแนนที่ได้	บันทึกข้อสังเกตที่พบจากการประเมิน
	<p>๓ คะแนน = มีการตลาดที่เชื่อมโยงเครือข่าย OTOP และ/หรือ บริษัทประชารัฐรักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด แต่การดำเนินงานยังไม่เป็นกิจจะลักษณะหรือรูปธรรม</p> <p>๕ คะแนน = มีการตลาดที่เชื่อมโยงเครือข่าย OTOP และ/หรือ บริษัทประชารัฐรักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด และเครือข่ายอื่น ๆ โดยมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เป็นกิจจะลักษณะหรือรูปธรรม และมีรายได้เพิ่มขึ้น</p>			
<p>ด้านที่ ๔ การบริหาร จัดการ (๑๐ คะแนน)</p>	<p>๓. มีการเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ Offline/Online/Mass Media</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีการเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์ ๓ คะแนน = มีการเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ จำนวน ๑ - ๒ ช่องทาง/เดือน ๕ คะแนน = มีการเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ จำนวน เท่ากับหรือมากกว่า ๓ ช่องทาง/เดือน <p>๑. การกำหนดโครงสร้างการบริหารงาน ระเบียบข้อบังคับหรือแนวทางการปฏิบัติงาน และแผนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อกล่าวสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีคุณภาพ</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงาน ๓ คะแนน = มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานฯ แต่ยังไม่เป็นระบบ และเป็นรูปธรรม ๕ คะแนน = มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานและแนวทางการขับเคลื่อนพื้นที่ต้นแบบได้อย่างเป็นรูปธรรม 	๕		

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ค่า คะแนน	คะแนน ที่ได้	บันทึกข้อสังเกตที่พบจากการประเมิน
	<p>๒. มีผู้สนใจมาศึกษาเรียนรู้เป็นประจำทุกเดือนและบริหารจัดการการเรียนรู้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>เกณฑ์การพิจารณาและให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ คะแนน = ไม่มีผู้สนใจมาศึกษาเรียนรู้ ๓ คะแนน = มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้ จำนวน ๑ - ๒ ครั้งต่อเดือน และมี จำนวนผู้ศึกษาเรียนรู้ น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๕๐ คน ๕ คะแนน = มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้ จำนวน เท่ากับหรือมากกว่า ๓ ครั้ง ต่อเดือน และมีจำนวนผู้ศึกษาเรียนรู้ มากกว่า ๕๐ คนต่อเดือน 	๕		<p>หลักฐานเชิงประจักษ์ คือ สถิติการเข้ามาเรียนรู้ หรือใช้ประโยชน์จากพื้นที่ต้นแบบฯ</p>

นิยามศัพท์

พื้นที่ต้นแบบฯ หมายถึง พื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” แบ่งเป็น

๑. พื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Community Lab Model for Quality of Life : CLM) ระดับตำบล

๒. พื้นที่ครัวเรือนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Household Lab Model for Quality of Life : HLM) ระดับครัวเรือน

๓. ศูนย์เรียนรู้ทฤษฎีใหม่รูปแบบ “โคก หนอง นา” ภายใต้โครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

พื้นที่ “โคก” หมายถึง พื้นที่ที่มีการถมดินและถมสูงกว่าปกติของแปลง ตามความต้องการ ในการใช้ประโยชน์ และความเหมาะสมกับขนาดที่ดิน มีขนาดในช่วง ๒๐ - ๖๐ % ของพื้นที่ดินทั้งหมด ความสูงและความกว้าง ตำแหน่งที่ตั้ง ตามภูมิสังคมและการใช้งาน เช่น การป้องกันน้ำท่วม คั่นนาทองคำ ฯลฯ อาจใช้ดินที่ได้จากการขุดหนองน้ำในพื้นที่ เป็นพื้นที่จัดเตรียมไว้สำหรับ

๑. ทำการเกษตรสำหรับปลูกพืช ชนิดต่าง ๆ ทั้งอายุสั้นและยืนต้น ในรูปแบบแปลง ปลูกพืชสวน เพื่อทำการเกษตรหรือวนเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการปลูกพืช ๕ ระดับ หรือ ป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่าง

๒. สร้างที่อยู่อาศัย ทั้งชั่วคราวและถาวร

๓. ทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นโรงเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และสนับสนุนคุณภาพชีวิตครัวเรือน เช่น โรงเรียนสัตว ์ ยู่งฉาง โรงเรียนวิศุ เป็นต้น

พื้นที่ “หนอง” หมายถึง พื้นที่ในการใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อการกักเก็บน้ำ สร้างความชุ่มชื้นในพื้นที่สำหรับพืชและสัตว์เลี้ยงให้เพียงพอตลอดทั้งปี มีลักษณะดังนี้

๑. รูปทรงอิสระหรือรูปแบบอื่นตามความเหมาะสมกับที่ดินตามการใช้ประโยชน์ในการทำเกษตร ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และความลึก ที่เหมาะสมกับสภาพดิน ประเภทดิน บริบทพื้นที่และภูมิสังคม รวมทั้งสร้างรูปแบบ การกระจายน้ำสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ได้

๒. ขนาดที่เหมาะสมในการจัดสร้างหนองน้ำ ขนาดตามที่ครัวเรือนคำนวณปริมาณน้ำใช้ได้เพียงพอโดยเจ้าของแปลงหรือผู้มีประสบการณ์การใช้น้ำเพื่อประกอบอาชีพเกษตรในพื้นที่เป็นผู้พิจารณา

พื้นที่ “นา” หมายถึง พื้นที่ราบหรือพื้นที่ว่างในรูปแบบต่าง ๆ สามารถส่งน้ำสร้างความชุ่มชื้นเพื่อทำการเกษตรได้ ขนาดช่วง ๒๐ - ๖๐ % ของพื้นที่ทั้งหมด สำหรับการใช้น้ำด้านเกษตรตามภูมิสังคมและความต้องการของครัวเรือนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ทำนาข้าว ทำแปลงผัก พืชสมุนไพร แปลงไม้ดอก พืชไร่ พืชสวน หรืออื่น ๆ

การปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง หมายถึง การปลูกไม้ที่ได้ประโยชน์ในตัวเอง ประโยชน์ของป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ได้แก่

“พอกิน” คือ การปลูกต้นไม้กินได้ รวมทั้งใช้เป็นยาสมุนไพร ไม้ในกลุ่มนี้ เช่น แคน มะรุยม ทุเรียน สะตอ ผักหวาน ผ่าง แห้ม กล้วย พิกขัว ไม้ผลต่าง ๆ เป็นต้น

“พอใช้” คือ การปลูกต้นไม้ให้เป็นที่อยู่อาศัยสำหรับทำเครื่องใช้สอยในครัวเรือน อาทิ ทำฟืน เผาถ่าน ทำงานหัตถกรรม หรือนำมาขายกึ่งกลาง ไม้ในกลุ่มนี้ เช่น มะค่าตีควาย หวาย ไม้ หมี่เหม็น เป็นต้น

เกณฑ์ประเมินศักยภาพพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๗

“พออยู่” คือ การปลูกต้นไม้ที่ใช้เนื้อไม้และไม้เชิงเศรษฐกิจให้เป็นป่า ไม้กลุ่มนี้เป็นไม้อายุยืนเพื่อใช้สร้างบ้าน ทำเครื่องเรือน ต้นไม้กลุ่มนี้ เช่น ตะเคียนทอง ยางนา สัก พะยูง พะยอม เป็นต้น

“พอร่มเย็น” คือ ประโยชน์อย่างที ๔ ที่เกิดจากการปลูกป่า ๓ อย่าง จะช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศดินและน้ำให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ ร่มรื่น และฉ่ำเย็นขึ้นมา

การปลูกป่า ๕ ระดับ เป็นการสร้างระบบนิเวศให้สิ่งมีชีวิตได้เกื้อกูลกัน ตั้งแต่จุลินทรีย์ที่ทำหน้าที่ช่วยย่อยสลายซากพืชซากสัตว์ ใบไม้จากต้นไม้ใหญ่ที่ร่วงลงมาจะทับถมกลายเป็นปุ๋ยของพืช ดินก็จะมีคุณสมบัติสมบูรณ์ ดังนี้

ไม้สูง : จะมีความสูงจากพื้นดินตั้งแต่ ๒๕๐ ซม. ขึ้นไป เป็นไม้ที่ใช้ปลูกเพื่อเป็นร่มเงา ไม้ยืนต้น ไม้เศรษฐกิจ ช่วยรักษาระบบนิเวศ เช่น ตะเคียน ยางนา เต็ง รัง มะค่า มะฮอกกานี ประดู่ ตัน สัก พยุง เป็นต้น

ไม้กลาง : จะมีความสูงจากพื้นดินไม่เกิน ๑๘๐ ซม. เป็นไม้ที่มีความสูงเป็นรองกลุ่มไม้ยืนต้น เช่น สะเดา ยี่เหล็ก มะขาม มะกรูด มะนาว มะพร้าว ส้มโอ ขนุน ทูเรียน มะม่วง ดอกแค กล้าย ชะอม พืชไร่ พืชสวน ทุกชนิด เป็นต้น

ไม้เตี้ย : จะมีความสูงจากพื้นดินไม่เกิน ๘๕ ซม. เป็นต้นไม้ที่มีทรงพุ่มเตี้ย เช่น พริก มะเขือ กะเพรา ตะไคร้ ข้าว ฟ้า ทะลายโจร ทานตะวัน ไม้ดอก พืชสมุนไพรต่าง ๆ เป็นต้น

ไม้เรี่ยดิน : จะมีความสูงจากพื้นดินไม่เกิน ๓๐ ซม. ประโยชน์ของไม้คลุมดิน คือ ยึดหน้าดินเอาไว้ไม่ให้พังทลาย เวลาโดนน้ำพัด ลดความร้อนระอุของดิน เช่น บวบ น้ำเต้า ถั่ว แตง มะระ ตำลึง ผักบุ้ง พืชผักต่าง ๆ เป็นต้น

ไม้หัวใต้ดิน : เป็นไม้ที่มีหัวอยู่ใต้ดิน/หัวฝังดิน เช่น ขิง ข่า หัวหอม กระเทียม สายบัว เผือก มัน ถั่วลิสง เป็นต้น

หลักกิจกรรมธรรมชาติ คือ หลักการพื้นฐานในการจัดการดิน น้ำ ป่า และทรัพยากรธรรมชาติ ที่เน้นความเข้าใจเพื่อสร้างความสมดุลของระบบนิเวศเลียนแบบธรรมชาติ ใช้ในการจัดการพื้นที่ แก้ปัญหาและป้องกัน น้ำท่วม น้ำแล้ง สร้างป่า พัฒนาคนด้านชีวิต จิตใจ และพัฒนาสังคมแห่งการแบ่งปันตามวิถีพอเพียง แบ่งเป็น ๑๐ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การจัดการกลุ่มสำรวจพื้นที่ แบ่งหน้าที่ แบ่งคน สร้างความสามัคคี > เริ่มจากการสำรวจพื้นที่เพื่อให้รู้บริบทของพื้นที่ทั้งเรื่อง ดิน น้ำ ลม ไฟ เช่น ทิศทางของแสง และทิศทางของลม เป็นต้น จากนั้นจึงแบ่งงาน แบ่งคน ทำให้เกิดความเข้าใจและความรักสามัคคีของทีมงาน โดยมีเป้าหมายเดียวกันในการพัฒนาพื้นที่

๒. การเตรียมพื้นที่ > ขุดปรับพื้นที่ให้เรียบร้อย โดยออกแบบให้สามารถเก็บกักน้ำได้ด้วยการขุดหนอง คลอง ไล่ไก่ และทำฝาย ทำทางเดินและสะพาน แล้วปรับพื้นที่ให้พร้อมสำหรับการเพาะปลูก โดยใช้วัสดุที่หาได้ในพื้นที่เพื่อให้กลมกลืนกับธรรมชาติ

๓. ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง แบบป่า ๕ ระดับ > ปลูกป่า ๓ อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ และไม้เศรษฐกิจ เพื่อสร้างประโยชน์ ๔ อย่าง คือ พอกิน พอใช้ พออยู่ และพอร่มเย็น ด้วยการปลูกไม้ ๕ ระดับ ได้แก่ ไม้สูง ไม้กลาง ไม้เตี้ย/ไม้เลื้อยเรี่ยดิน และไม้หัวใต้ดิน

๔. ปลูกแฝก อนุรักษ์ดินและน้ำ > การปลูกหญ้าแฝกมีประโยชน์ในการป้องกันการพังทลายของหน้าดิน เพราะรากของหญ้าแฝกมีความยาวหลายเมตรทำให้สามารถยึดเหนี่ยวดินได้ดี อีกทั้งยังทำให้เกิดการถ่ายเทอากาศลงไปในดินชั้นล่าง ทำให้ดินร่วนซุย เกิดความชื้น และมีจุลินทรีย์หลากหลายชนิด

๕. ปลูกดอกไม้ เพื่อบริหารแมลง > เมื่อเราอนุรักษ์แมลงหลากหลายชนิด ก็จะเกิดการเกื้อกูลในระบบนิเวศ โดยใช้ธรรมชาติควบคุมธรรมชาติ ด้วยการใช้ตัวห้ำ ตัวเบียน ในการควบคุมแมลงศัตรูพืช

๖. การหมักดินด้วยฟางหรือเศษใบไม้แห้ง > หมักดินด้วยฟางข้าว ใบไม้ หรือหญ้าหลากหลายชนิด ยิ่งมากชนิดยิ่งดี โดยในช่วงที่อากาศแห้งแล้งให้หมักหนาหนึ่งฝ่ามือแนวตั้ง ส่วนในฤดูฝนที่อากาศมีความชื้นมากอยู่แล้วให้หมักหนาหนึ่งฝ่ามือแนวนอน

เกณฑ์ประเมินศักยภาพพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๗

๗. การเลี้ยงดินใส่ปุ๋ยอินทรีย์ “แห้งขาม-น้ำขาม”

“เลี้ยงดิน ให้ดินเลี้ยงพืช” ดินที่ไม่มีชีวิตต้องฟื้นฟูด้วยการให้อาหารดินด้วยการผสมปุ๋ยหมัก เป็นการเลียนแบบชีววัฏจักรตามธรรมชาติ เรียกว่า “แห้งขาม” ด้วยการใส่ปุ๋ยจากธรรมชาติมาโรยใส่ฟางที่เราห่มไว้ แล้วตามด้วยปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพที่เรียกว่า “น้ำขาม” ด้วยน้ำหมักสมุนไพโร ๗ รส ซึ่งรสที่ใช้มากในภาคเกษตรคือ สมุนไพรรสจืด เพราะสามารถช่วยชำระล้างสารพิษในดินและน้ำ ช่วยให้จุลินทรีย์เจริญเติบโตและช่วยย่อยสลายซากพืชซากสัตว์ให้กลายเป็นปุ๋ยได้อย่างดี ดินก็จะดีขึ้น

๘. การท่องคาถาเลี้ยงดิน > เป็นหลักการในการปฏิบัติเพื่อฟื้นฟูดิน เพื่อต่อยอดให้ปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ “เลี้ยงดิน ให้ดินเลี้ยงพืช” “Feed the soil and let the soil feed the plant.” (อังกฤษ) “เจียมได้ ออยได้ เจียมตะน้า” (ขอม) “เลี้ยงเหะ อัดเหะ เลี้ยงละชีว”(ชอง) “เลี้ยงแม่ธรณี ให้แม่ธรณีเลี้ยงแม่โพสพ”

๙. ศิลปะ ความสวยงาม ความเรียบร้อยของแปลง > นอกจากเราจะใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในด้านกิจกรรมธรรมชาติแล้ว พื้นที่ของเราควรจะมี ความสวยงามเพื่อจรรโลงจิตใจด้วย โดยเริ่มจากการออกแบบที่เป็นสัดส่วน ส่วนจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมทั้งการใช้อาศัยพักพิงรวมทั้งพักผ่อนหย่อนใจ การดูแลพื้นที่ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยอย่าปล่อยให้รกเพื่อให้เกิดภัยจากสัตว์ร้าย โดยหมั่นตัดแต่งกิ่งที่รกรอกเพื่อให้เข้าถึงดูแลได้ง่าย ไม่บดบังกัน เพื่อให้ดินไม่ได้รับแสงแดด เจริญเติบโต และให้ผลผลิตได้อย่างเต็มที่

๑๐. การจัดเก็บอุปกรณ์ ล้างทำความสะอาด จัดวางให้เป็นระเบียบ > อุปกรณ์การเกษตรนับเป็นเครื่องทุ่นแรงสำหรับภารกิจการงานที่ทำให้ได้งานที่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็น จอบ เสียม พลั่ว บั้งก็ และอื่น ๆ ให้ทำความสะอาดอุปกรณ์ทุกครั้งหลังใช้งาน หากชำรุดก็ควรซ่อมแซม และการจัดเก็บให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อที่จะได้หยิบใช้ได้ง่าย และปลอดภัยไม่เกิดอันตราย

ทั้งนี้ หลักการทั้ง ๑๐ ข้อนี้นี้เป็นแนวทางในการ “ตรวจแปลง” แต่ไม่ได้หมายความว่าจะต้องทำทุกข้อ ให้เลือกทำตามความเหมาะสมของสภาพภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์ของแต่ละพื้นที่

ฐานเรียนรู้ ๙ ฐาน ในพื้นที่เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Community Lab Model for Quality of Life : CLM) ระดับตำบล ประกอบด้วย

๑. ฐานการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน
๒. ฐานการเรียนรู้คนหัวเห็ด
๓. ฐานการเรียนรู้คนเอาถ่าน
๔. ฐานการเรียนรู้คนรักแม่ธรณี
๕. ฐานการเรียนรู้คนติดดิน
๖. ฐานการเรียนรู้คนรักน้ำ
๗. ฐานการเรียนรู้คนรักแม่โพสพ
๘. ฐานการเรียนรู้คนมีไฟ
๙. ฐานการเรียนรู้คนนาทองคำ

“ความมั่นคงทางอาหาร” ตามความหมายขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nation - FAO) หมายถึง สถานการณ์ที่ทุกคนในทุกเวลา สามารถเข้าถึงอาหารได้ ทั้งด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ อย่างพอเพียง ปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการ และตรงกับรสนิยมของตนเอง เพื่อการมีสุขภาพที่ดี

เกณฑ์ประเมินศักยภาพพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา” ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๗

สำหรับประเทศไทย ได้มีการให้ความหมายของความมั่นคงทางอาหารไว้ในพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ ว่า “ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างพอเพียงสำหรับการเข้าถึงของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เหมาะสมตามความต้องการตามวัยเพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาและความมั่นคงของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร”

แนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระดับครัวเรือน ทำได้โดยการ

๑. ปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อใช้ประกอบอาหารในชีวิตประจำวัน เพื่อลดค่าใช้จ่ายประจำวันตามสภาพพื้นที่ของครัวเรือน
๒. เลี้ยงสัตว์ที่เป็นอาหารของครัวเรือน เช่น ไก่ เป็ด ปลา กบ หรืออื่น ๆ ตามที่สภาพของพื้นที่แต่ละครัวเรือนจะทำได้
๓. แปรรูปผลิตผลในบ้านเพื่อเป็นการถนอมอาหารและใช้ประโยชน์ในครัวเรือนรูปแบบต่าง ๆ
